

BİR SULUBOYA USTASI MALİK AKSEL'İN RESİMLERİNDE FİGÜRATİF BETİMLEMELER

Öğ. Gör. Ebru Nalan SÜLÜN*

Özet

1938 yılına dek sanatçılar özellikle İstanbul ve çevresinde boğaz manzaraları yapmışlardır. Bu yıldan sonra devlet desteği ile “Yurt Gezileri” düzenlenmiştir. Devlet; sanatçıları bu gezilerde görevlendirerek onların Anadolu’yu tanımalarını ve Anadolu halkının da sanatçısını ve sanatı tanımasını amaçlamıştır. Bu gezilerde yapılan resimlerde sanatta yer alan konular değişmiş, eski kalıplardan çıkılmıştır.

Malik Aksel de; bu yıllarda yaşamış ve bu gezilere katılmış sanatçılardandır. Sanatçının aynı dönem ressamı içinde hiçbir gruba dahil olmayışı ve ulusallık arayışı dikkat çeker. Aksel; resim ve halk kültürü üzerine yoğun araştırmalar yaparak bunları yayınlayan, sanatın hem teorik hem de pratik örneklerini sunan bir sanat adamıdır.

Anahtar Kelimeler: Malik Aksel, Suluboya Resim, Betimleme.

Figürative Description In The Artist Malik Aksel's Pictures

Abstract

In the Turkish painting art up the 1938;artists mainly painted of Istanbul and Bosphorus. From that year onwards, tours of the were organisetwith state support. By sending artists on this tout their introduction to Anatolia and the introduction of The Anatolia people to art were secured. During this period, our policy towarde the subjects uset in art changed and broce clear of the former mein.

Malik Aksel was one of the artists of this period, His independert any group of other artists of the period, his localisation and his consept of nationalism attracted attantion. The artists out inter researches on paintings and folk culture and immortalised these in.

Key Words: Malik Aksel, watercolor painting, deseription.

---

* Akdeniz Üniversitesi,Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü Sanat Tarihi Öğretim Görevlisi.

Giriş

Malik Aksel; Türk resim sanatı içinde bize Cumhuriyet öncesi ve sonrası ile ilgili bilgi veren, sanatında Anadolu halk kültürüne yönelen ve bu amaç doğrultusunda hiçbir sanatsal harekete dahil olmayıp kendine özgü bir üslup oluşturmuş önemli bir sanatçımızdır (Foto.1).

Sanatçının resim yapma yeteneği babasının da etkisi ile çok küçük yaşlarda belirir. Aksel,; sanat eğitimini 1918 – 1921 yılları arasında Darülmuallimin¹ de alır. Okulda; ressam Şevket Dağ onu yönlendirmiş ve etkilemiştir. Aksel; yayınlarında Şevket Dağ ile ilgili hep olumlu yorumlar yapar ve onun bir kuvvet kaynağı olduğunu belirtir :

“ .... Şevket Bey kadar mesleğine saygı gösteren, resim sanatını bir zevk terbiyesi için zaruret alan, kabul eden, buna içten inanan, idealist ve meslektaşlarına, talebelerine kuvvet kaynağı olan bir sanatkar az bulunur....”²

Şevket Dağ; genellikle kapalı mekanları, cami ve tarihi eserlerin iç mekanlarını üslubunda ana tema olarak seçer. Figür kullanmaz fakat ince detaylarla mekanları bir anlamda belgeler. Işık etkileşimlerini sanatçının eserlerinde dikkatle izleyebiliriz. Teknik olarak özellikle yağlıboyanın etkisindedir.

Buna rağmen öğrencisi Malik Aksel; üslubunda figürü ön planda tutar ve insanı resimde ana tema olarak kullanır. İnsanın fiziki ve ruhsal ayrıntılarını suluboyanın daha iyi yansıttığını düşünerek sanatçı özellikle suluboyaya yönelir (Foto.2).

Bu noktada Şevket Dağ’ın öğrencilerine oldukça özgür bir yetişme ortamı sağladığı anlaşılır.

Sanatçı; daha öğrencilik yıllarında üslubu ve tekniğiyle dikkat çeker. O yıllarda yaşadıklarını şöyle yorumlar:

“... Okulda ilk yaptığım resimler Amin alayı, falaka, bayram yerleri, zıp zıp oyunları ve buna benzer resimlerdi. Bunları hocam ressam Şevket Bey’e gösterirdim. O; gülerken bunlar üzerinde düşüncelerini söyler fakat karikatüre kaçan resimlerden hoşlanmazdı. Bir gün bunlardan bazılarını Galatasaray Sergisine koymamı söyleyince, resimleri Güzel Sanatlar Birliği’ne götürüp bıraktım. Hepsi de sergiye kabul edildi. O zamanlar İstanbul’da tek sergi Galatasaray’da açılıyordu. Buraya veliaht Abdülmecit Efendi bile resimlerini verirdi. Devrin ünlü ressamları Halil Paşa, Şevket Bey (Dağ), Namık İsmail, İbrahim Çallı, Feyhaman Duran,

---

1 Erkek Öğretmen Okulu

2 M. Aksel, *Sanat ve Folklor*, Milli Eğitim Bak.Devlet Kitap Serisi, İstanbul,1971,s.262

Sami Yetik, Hikmet Onat, Ruhi (Arel), Nazmi Ziya (Güran), Mehmet Ali (Laga) idi. Ben de bunlar arasına karışmıştım...”³

Aksel; yaşıtı olan ressamlardan daha çok üslup, teknik ve konu yönünden önceki kuşak sanatçılara ilgi duymuştur. Amacı; toplumsal ve kültürel değerlere sahip çıkarak bu değerleri resim diliyle anlatmaktır. Bu çabası gençlik yıllarında başlayarak yeşermeye başladı (Foto.3).

O; bu yolda bir çok başarıya imza atmıştır. 1928’de gittiği Almanya’da bu resimsel kabiliyetini ve bilgisini çalışarak daha da geliştirir. 1931 yılına dek eğitim gördüğü Berlin Yüksek Öğretmen Okulu’nun gelişimindeki payı büyüktür. Aksel; Almanya’da gezdiği müzelerde klasik sanatçıları inceler.⁴

Sanatçı; Almanya’daki sanat ortamı ile ilgili yaptığı yorumlarda oradaki sergilerin kendisine kapalı bir kutu gibi geldiğini belirtir. O dönemde; Kirchner ve Nolde’ları inceler.⁵ Onların toplumsal yapıyı nasıl resme yansıttığını araştırır. Ayrıca; 17.yüzyıl Rönesans’ının önemli portre ressamlarından Rembrandt ve Vermeer’ı da inceler. Bu iki sanatçının Kischer ve Nolde’a göre daha öğretici olduklarını her fırsatta dile getirir. Bu düşünce; onun sanatsal görüşü ile ilgili bize büyük bir ipucu verir. O; gerçeği, hayatı, doğallığı görmek istiyordu.

Malik Aksel; zamanla “D Grubu” ile de büyük zıtlıklar yaşamış, sanat yazıları aracılığıyla grup sanatçıları ile ciddi tartışmalara girmiştir.⁶

Bu durum onun sanata bakış açısının kaçınılmaz sonucudur.

Aksel; 1932 yılında yurda döndüğünde Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü’nde Atatürk İnkıpları’nın doğrultusunda kurulan Resim-iş Eğitimi bölümünde üstlendiği görevi 1951 yılına dek sürdürür.⁷ O; Ankara’da yeni oluşan, oldukça hareketli ve yerel bir sanatsal ortam bulur. Burada; çağdaş sanat hareketlerine ilişkin ilk gelişmeler 1932 yılında oluşmaya başlar. “Halkevleri”, “İnkılap

³ M. Aksel, “Anılar ve Söyleşiler - Geçmiş Yıllar Arasından”, Milliyet Sanat”, S.141, Temmuz 1975,s.30

⁴ A. Köksal, “Doğu ile Batıyı, Gerçekle Çağdaşlığı Bağdaştıran Özgün Bir Kişilik”, Milliyet Sanat, S.163, Mart 1987, s.33

⁵ Ernst Ludwig KIRSHNER ve Emil NOLDE; 20.yüzyılın önemli sanat hareketlerinden Die Brücke’ün kurucu üyeleridir. Ekspresyonist akımı içinde değerlendirilen sanatçılar; dışavuruma ve ifadeye önem verirler. Onların, idealize etme ve güzelleştirme gibi kaygıları yoktur.

⁶ Malik Aksel “D Grubu” ve çağdaş oluşumlar ile ilgili düşüncelerini yayınlarda açık seçik yorumlamıştır: M.Aksel, “Bir Resim Kavgasının Düşündükleri,” Sanat ve Edebiyat, S.21, Mayıs 1947,s.1-3.

⁷ E. Karaesmen, “Atölyelerin İçinden”, Hürriyet Gazetesi, 18 Mayıs 1982, s.27

Sergileri” ve 1939’da ilki düzenlenen “Devlet Sergileri” ile sanatsal etkinlikler hız kazanır.

İlk Devlet Resim ve Heykel Sergileri’nin düzenlenmeye başladığı yıllarda Ankara çok sınırlı bir ressam topluluğunun çalıştığı, yapıtlarını seyrek sergileyen bir kenttir. Buradaki sanat hareketlerinin öncüleri arasında kendine özgü üslubuyla, yöresel halk resimlerine yoğun bir yakınlık duyan Malik Aksel de vardır.

Sanatında benimsediği üslup “Anadolu Yurt Gezileri” ile zirveye oturur. Bu geziler sırasında Anadolu insanını, doğasını, yaşamını yakından izleme imkanı bulur. Bu organizasyona çok zevk alarak katılır. Onun istediği de budur zaten. 1939 yılında Sivas’a, 1942 yılında Denizli’ye gider. Bu yörelerde Anadolu insanının doğal ve psikolojik yapısını dürüst, içten bir anlatımla vurgular. Bu resimler; bölgenin tarihini, günlük hayatını ve özellikle bölge insanının doğal yaşamını belgeler. Onun istediği amaca uygun bir etkinliktir “Yurt Gezileri” (Foto.4)⁸.

İçtenlik, alçakgönüllülük Malik Aksel resminin önde gelen niteliklerindedir. Biraz çocuksu, sanki kırılğan görünümlü figürlerine alıcı gözüyle bakmayan yanılabilir. Onlardaki ustalığı, sağlam deseni fark etmeyebilir.⁹

Sanatçı; resimlerinde bir yandan günümüzden geçmişe karışan yaşam biçimlerine, geleneksel kültürümüze, folklorik özelliklere tanıklık ederken bir yandan da yerel rengi, doğal ortamı ve Anadolu insanının hüznü yazgısını, kabullenmiş iç dünyasını duyuruyordu.

Zeki Faik İzer; bir konuşmasında Aksel’in resimleri ile ilgili şu yorumu yapar:

“... O zamana kadar hatıra gelmezdi ki elinde bir süpürgeyle bir ev hanımının resmi yapılmış olsun. Malik Aksel bunu yaptı. Yani cemiyete bir nevi sosyal propaganda ressamı olarak değil, inanan bir sanatkar olarak yaklaştı o. Çünkü; elinde süpürgeyle ortalık süpüren kadın belki de onun çok yakın bir akrabasıydı. Zaten bizim ailelerimiz, bütün akrabalarımız içinde öyle ev hanımları yok muydu?”¹⁰

Malik AKSEL; yaptığı resimlerde gerçeği aradığını her fırsatta dile getirir.İstanbul’u resmederken düşündüklerini şöyle anlatır:

⁸ Yurt Gezileri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: K.Giray, “Yurdu Gezen Türk Ressamları-I”,Türkiye’de Sanat, S.17, Ocak/ Şubat 1995, s.34-37.

⁹ T. Erol, *Ressamların Yurt Gezileri ve Sonuçları*, Milli Reasürans Türk Anonim Şirketi Yayını, İstanbul,1998,s.84.

¹⁰ A. Köksal, *Ressam, Eğitimci ve Yazar Malik Aksel*, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988,s.15

“İstanbul manzaralarını severdim. Kumkapı’dan, Üsküdar’dan, Kadıköy’den peyzajlar gözlemişim ve yapmışımdır. Ama; Şehzadebaşı’nın kahvelerini, direklerarası orta oyunlarını, gramofon ve bisiklet gibi modernlik timsali araçlarla hırdavatı yan yana satan tıksişık dükkanları, işportacıları, aktarları ve bu tatlı hercümerç içindeki insan tiplerini çok daha severdim. Onları sadece gözlemlemiyordum. Birlikte yaşıyordum. Onları resmederken kendimi resmediyordum....”.¹¹

Aksel; İstanbul yaşamı, Anadolu insanı, kültürü ve tarihi dokusunun yanında eğitimci yönünün etkisi ile eğitim konulu resimler de yapmıştır. Çağdaş eğitimi eski ile karşılaştırarak gerçeği eleştirel bir üslupla sunmuştur. 1933’de başlatılan “İnkılap Sergileri”nde yer alan bu tür resimlerinde, teknik olarak izlenimci bir tavır benimsemiştir (Foto.5).

Sanatçının yağlıboya tekniğini kullanarak yaptığı “Falaka” ve “Yeni Mektep” adlı eserlerinde; hikayeci ve sorgulayıcı bir üslup edindiği sezilir.

Sanatçının suluboya eserleri yağlıboya eserlerine göre daha fazladır. “Suluboya Virtüözü” diye anılır. Suluboyada insanın duygusunu ve ifadesini daha iyi, daha kolay verebildiğini dile getirir. Teknik olarak Almanya’da yağlıboya ve gravür çalışır ama Türkiye’ye döndüğünde daha çok suluboya eserler üretir.

Sanatçı; suluboya tekniğinin akıcı, saydam renk duyarlığı gerektiren özelliğini, sağlam bir desen gücüyle pekiştirerek usta eserler yaratmıştır.

Resimleri doğal bir ışıkla aydınlanır, koyu doygun renkleri kullanır.

O; suluboya tekniğine dramı ve ifadeyi katabilen ender sanatçılardandır. Bu konudaki yaklaşımını,

“... Toplum arasında suluboya acemilere mahsus bir teknik olarak bilinir. Küçük çocuklara çoğunlukla bu boya verilir. Bu yaygın yanlış düşünce ile suluboya hafife alınır. Buna sudan boya gözüyle bakılır. Aslında bu teknik; diğer tekniklerden daha zordur. Kağıt üzerine konan renklerin ilk anda isabetli olması gerekir”¹² sözleriyle dile getirir.

Sanatçı; Delacroix’ın “Suluboyada ilk hamlede daima isabetli olmak gerek, düzeltmek mümkün değildir...” sözüne uyar. İlk hamlede yapar, düzeltme ihtiyacı duymaz, suluboyaya hakim üslup ve tekniğe sahiptir.¹³

¹¹ a.g.e.Karaesmen., 1982, s.27.

¹² M. Aksel, “Suluboya Resmi Üzerine”, Ankara Sanat, S.58, Şubat 1971, s.7

¹³ Güzin Fuat Okbay, “Suluboya Ressamları Grubu Sergisi”, Ankara Sanat, S.58, Şubat 1971, s.12.

Değerlendirme ve Sonuç

Sanatçı; resim sanatımızın “Üçüncü Devre” olarak adlandırılan dönemine girer. Aksel’in resmine kırsal yörenin yaşam inceliklerini,doğa özelliklerini derin boyutları ile yakalamaya yönelik bir resim gözüyle bakılabilir. Gerçekçiliği elden bırakmayan güncel sanat akımlarından çok konunun gerektirdiği içtenlik olanaklarını araştıran, kırsal yöre yaşamını kalıcı kılmaya çalışan bir sanatçı kimliğiyle karşımıza çıkar.¹⁴

Malik Aksel; 1933 – 1960 yılları arasında on altı grup sergisi açarak batı akımlarını özümseyen “D Grubu”na karşı durmuştur. Türk resminin en hareketli yıllarında hiçbir gruba dahil olmamıştır. Aynı zamanda; kendisi gibi Anadolu insanına yönelip, onların yaşamını resimlerinde uygulayan bir grup ressamdan da üslup ve tekniği ile ayrılır. Bu grup sanatçılar; 20.yüzyılda toplumsal, sanatsal ve teknolojik gelişmelerle bağlantılı gelişen sanatsal hareketliliğe uymuşlar ve bu hareketliliği Türk resminde yaşatmışlardır.Onlar; Turgut Zaim, Cevat Dereli, Cemal Tollu, Halil Dikmen,Eşref Üren gibi sanatçılardır.Malik Aksel; aynı zamanda sözü geçen sanatçılarla sıklıkla söz düellolarına da girmiştir.¹⁵

Sanatçı; sanatın küçük bir zümrenin keyfine hizmet eden bir araç değil, büyük bir kitlenin manevi gıdası olduğunu düşünerek sanatını bu yönde geliştirmiştir. Aksel; ülkemizde yerel ve ulusal bir resim çığırının oluşmasında katkısı olan unutulmayacak bir sanatçıdır.

---

¹⁴ N.Berk- A.Turani, Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi, İstanbul, 1989,s.72

¹⁵ Dönem sanatçılarından özellikle Eşref Üren Aksel’e yayımlarında ağır ithamlarda bulunur. E. Üren, “Sanat Münakaşası, Bir Tartışmanın Yankıları”, Kuvvet, 4 Haziran 1947,s.2

KAYNAKÇA

- Ahmet Köksal, “Doğu ile Batıyı, Gerçekle Çağdaşlığı Bağdaştırın Özgün Bir Kişilik”, Milliyet Sanat, S.163, Mart 1987, s.33
- Ahmet Köksal, *Ressam, Eğitimci ve Yazar Malik Aksel*, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988,s.15
- Erhan Karaesmen, “Atölyelerin İçinden”, Hürriyet Gazetesi, 18 Mayıs 1982, s.27
- Eşref Üren, “Sanat Münakaşası, Bir Tartışmanın Yankıları”, Kuvvet, 4 Haziran 1947,s.2
- Güzin Fuat Okbay, “Suluboya Ressamları Grubu Sergisi”, Ankara Sanat, S.58, Şubat 1971, s.12
- Kıymet Giray, “Yurdu Gezen Türk Ressamları-I”,Türkiye’de Sanat, S.17, Ocak/Şubat 1995, s.34-37
- Kıymet Giray, “Yurdu Gezen Türk Ressamları-II”, Türkiye’de Sanat, S.19, Mayıs/Ağustos 1995, s.38- 45
- Malik Aksel, “Anılar ve Söyleşiler – Geçmiş Yıllar Arasından”, Milliyet Sanat”, S.141, Temmuz 1975,s.30
- Malik Aksel, “Bir Resim Kavgasının Düşündükleri,”, Sanat ve Edebiyat, S.21, Mayıs 1947,s.1-3
- Malik Aksel, “Suluboya Resmi Üzerine”, Ankara Sanat, S.58, Şubat 1971, s.7
- Malik Aksel, *İstanbul’un Ortası*, Ankara 1977; Kültür Bakanlığı Halk Kitapları Dizisi:5
- Malik Aksel, *Sanat ve Folklor*, Milli Eğitim Bak.Devlet Kitap Serisi, İstanbul,1971,s.262
- Nurullah Berk- Adnan Turani, *Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi*, İstanbul, 1989,s.72
- Turan Erol, *Ressamların Yurt Gezileri ve Sonuçları*, Milli Reasürans Türk Anonim Şirketi Yayını, İstanbul,1998,s.84
- Zeynep Yasa Yaman, “Yurt Gezileri ve Sergileri yada Mektepten Memlekete Dönüş”, Toplum Bilim, Haziran 1996, s.35-52

Resim : 1 - Malik AKSEL (1901 - 1987)

Resim : 2 - Malik AKSEL (Halı Dokuyanlar), Tuval Üzerine Yağlıboya, 95x86.

Resim : 3 - Malik AKSEL (Yeni Mektup), Tuval Üzerine Yağlıboya, 84x84

Resim : 4 - Malik AKSEL (Pencere), Kağıt Üzerine Suluboya, 26x37.

Resim : 5 - Malik AKSEL (Hakış İşleyen Kız), Kağıt Üzerine Suluboya, 26x37.

Resim : 6 - Malik AKSEL (Süpürge İle Süpürçen), Tuval Üzerine Yağlıboya, 47x62.